

Didaktika etickej výchovy
doc. PaedDr. Alena Doušková, PhD.

Názov predmetu: Didaktika etickej výchovy I.

Ciele predmetu: Východiská etickej výchovy s orientáciou na edukačné ciele a obsah etickej výchovy.

Anotácia: Výučba orientovaná na žiaka. Celostný rozvoj osobnosti žiaka. Súčasná teória učenia a vzdelávania. Sociálne správanie a sociálne zručnosti. Zásady výchovného pôsobenia v Ev. Ciele etickej výchovy, operacionalizácia učebných cieľov. Obsah etickej výchovy, didaktická analýza učiva, výber učebných činností.

1. Didaktika – teória výučby. Čo je výučba a jej súvis s výchovou. Učenie sa ako navodzovanie pozitívnych a trvalých zmien osobnostných kvalít prostredníctvom skúsenosti. Teória učenia.
2. Celostný rozvoj osobnosti žiaka. Výchova ako vytváranie vzťahov k sebe, k ľuďom a k svetu. Afektívne činitele osobnosti.
3. Ciele etickej výchovy. Zásady výchovného pôsobenia v etickej výchove. Obsah etickej výchovy.
4. Osobnosť učiteľa etickej výchovy.
5. Stratégie rozvoja prosociálnosti v etickej výchove. Konkretizácia cieľov, didaktická analýza učiva, výber učebných činností –aktivít.
6. Návrat k stratégiám rozvoja prosociálnosti na báze 10 tematických okruhov etickej výchovy.

Názov predmetu: Didaktika etickej výchovy II.

Didaktické zručnosti učiteľa vo fáze prípravy a realizácie etickej výchovy. Didaktické prostriedky. Zážitkové, skúsenostné, autentické, kooperatívne učenie. Produktívne a reproduktívne metódy a techniky v etickej výchove. Modifikovaná metóda R. R. Olivara. Hodnotenie v etickej výchove. Príprava a projekt vyučovacej jednotky. Praktické činnosti v príprave a projektovaní.

OLIVAR, R.: *Etická výchova*. Bratislava: Orbis Pictus, 1992.

KALHOUS, Z., OBST, O. a kol.: *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002.

LENCZ, L.: *Metódy etickej výchovy*. Bratislava: MC, 1993.

BRATSKÁ, M.: *Metódy aktívneho sociálneho učenia a ich aplikácia*. Bratislava: UK, 1995.

1. Didaktika Ev – postavenie predmetu v učebnom pláne 2. stupňa ZŠ.
  - UO etickej výchovy
  - Ciele etickej výchovy
  - Zásady etickej výchovy konkretizované do didaktických zásad.
2. Učiteľ a žiak v etickej výchove, ich vzájomné interakcie.
3. Didaktické kompetencie a zručnosti učiteľa Ev.
4. Didaktické prostriedky:
  - modifikovaná metóda R. Olivara

- metódy a ich klasifikácia
- vybrané metódy Ev: zážitkové učenie, autentické učenie, kooperatívne učenie

5. Hodnotenie v Ev

7. Projekt výučby:

- ciele a ich rozpracovanie : učebné požiadavky
- učebné úlohy v pedagogickej situácii
- učebné činnosti žiakov
- reflexia vo výučbe, hodnotenie
- domáca úloha.

Postavenie predmetu:

- povinný vyučovací predmet: 1 hodina týždenne, zavedený ako povinne voliteľný v alternácii s náboženskou výchovou
- ak si žiak predmet vyberie, navštevuje ho počas celého šk. roka
- možno spájať z rôznych tried v ročníku do skupín max. 23 žiakov, ak by klesol ich počet v skupine pod 12- možno spájať ročníky

Cieľ: Etická výchova (spolu s inými učebnými predmetmi a opatreniami) sa zameriava na **prevenciu mravnej devastácie mládeže**, ktorá v súčasnosti je vážnou hrozbou. Na dosiahnutie tohto cieľa sa neuspokojuje s podávaním informácií o morálnych zásadách, ale aj účinne podporuje **pochopenie a interiorizáciu mravných noriem a napomáha osvojenie správania, ktoré je s nimi v súlade**. Pozitívnym cieľom predmetu je vychovať **zrelú osobnosť**, ktorá má vlastnú identitu a hodnotovú orientáciu, v ktorej úcta k človeku a k prírode, spolupráca, prosociálne (sociálne pozitívne) správanie a národné hodnoty zaujímajú významné miesto. Pripravuje mladých ľudí pre život, aby raz ako dospelí prispeli k vytváraniu harmonických a stabilných vzťahov v rodine, na pracovisku, medzi spoločenskými skupinami, v národe a medzi národmi.

Ciele etickej výchovy:

Rozvíjanie prosociálnosti ako základ mravnosti.

Výchovy osobnosti, ktorá:

- ⇒ má svoju identitu, je sama sebou
- ⇒ má pozitívny vzťah k životu a k ľuďom
- ⇒ jej správanie je určovaná osobným presvedčením a zvnútornenými etickými normami
- ⇒ má zrelý morálny úsudok
- ⇒ charakterizuje ju spojenie správneho myslenia so správnym konaním
- ⇒ koná s citovým nasadením- súlad emócií a chcenia.

Et. Výchova ďalej:

- ⇒ rozvíja sociálne spôsobilosti
- ⇒ podporuje mentálnu hygienu (odstraňuje poruchy správania)

Obsah:

Prehľad tematických celkov

1. Základné predpoklady **eticky pozitívneho správania** (komunikácia, pozitívne hodnotenie seba i druhých, tvorivé riešenie medziľudských vzťahov, vyjadrenie citov, empatia, odbúranie agresivity)
2. **Prosociálnosť a spolupráca** ako centrálné etické hodnoty
3. **Aplikácia etických princípov na konkrétne problémy** (vzťahy v rodine, sexuálne správanie, rodinné hodnoty a normy, zdroje etického poznania, život, fyzické a psychické zdravie ako etické hodnoty, etika v ekológii, ekonomické hodnoty, etika a práca v povolani): *10 tematických okruhov prosociálnej výchovy:*

- *dôstojnosť ľudskej osoby a úcta k sebe,*
- *postoje a spôsobilosť medziľudských vzťahov,*
- *pozitívne hodnotenie správania druhých,*
- *kreativita a iniciatíva,*
- *komunikácia a vyjadrenie vlastných pocitov,*
- *interpersonálna a sociálna empatia,*
- *asertivita, riešenie agresivity a kompetitivity, sebaovládanie, konflikty s druhými,*
- *reálne a zobrazené prosociálne modely,*
- *prosociálne správanie,*
- *spoločenská a komplexná prosociálnosť.*

5. roč. ZŠ: základné komunikačné zručnosti, základné úkony spoločenského správania, učí sa pozitívne hodnotiť, vysvetliť základné pojmy súvisiace s ochranou prírody a životného prostredia.

6. roč. ZŠ: vysvetliť základné pojmy súvisiace s ochranou prírody a životného prostredia.

7. roč. ZŠ: poznávať sám seba, objavuje svoju identitu, rozvíja sebaocenenie, obhájiť svoje práva a názory, svoje práva a povinnosti, prehľbuje svoju sexuálnu identitu, chápe pozitívne hodnoty priateľstva, lásky, manželstva a rodiny, pozitívny postoj k postihnutým, chorým, a iným skupinám obyvateľstva.

8. roč. ZŠ: pojmy súvisiace s voľbou životných cieľov, svetonázorom, náboženstvom, etickými hodnotami a normami, základné etické problémy súvisiace s ekonomickými hodnotami, pravdou a dobrým menom, učí rešpektovať ľudí s inými názormi, zároveň však ostať sám sebou; formulovať svoje životné ciele, zdôvodniť základné mravné normy, zaujať správny postoj.

9. roč. ZŠ: prehĺbenie niektorých hodnôt a sociálnych spôsobilostí, aktuálne problémy, ktoré sa dotýkajú našej mládeže, skúsenosť pozitívneho myslenia.

Zásady etickej výchovy:

1. *Vytváranie výchovného spoločenstva v triede.*
2. *Prijímanie dieťaťa také aké je a prejavovanie priateľských citov.*
3. *Pripisovanie pozitívnych vlastností deťom.*
4. *Formulovanie jasných a zrozumiteľných pravidiel hry.*

5. *Indukcia – pokojné reagovanie na negatívne javy a poukazovanie na ich dôsledky.*
6. *Nabádanie ako osvedčený výchovný prostriedok.*
7. *Redukcia využívania odmiern a trestov.*
8. *Zapájanie rodičov do výchovného procesu.*

Didaktické zásady:

Didaktické princípy (Kaiser, Kaiserová)

Všeobecný cieľ edukácie- umožniť jednotlivcovi stať sa pánom svojho života- **výchova je pomôckou na zvládnutie životných situácií- situačne zamerané učenie:**

1. Princíp vzťahu k situácii – prostredníctvom zmyslu a reči dochádza k interpretácii situácií a vyrovnaniu sa s nimi.
2. Princíp orientácie na činnosť- cez navodené pedagogické situácie sa žiak orientuje na neskoršiu činnosť, škola ho pripravuje na riešenie neskorších situácií.
3. Princíp orientácie na vedu – pre pochopenie zmyslu určitej situácie sme odkázaní na poznatky poskytované vedou.
4. Princíp exemplárnosti – podať jeden prípad ako reprezentanta čo najviac iných prípadov – je vyjedrený v myšlienke špecifického a nešpecifického transferu.
5. Princíp štruktúry- usporiadanie jednotlivých častí do zmysluplného celku.

Predmet etická výchova ako konkrétna forma procesu výučby: interakcia učiteľa, žiaka.

Žiak ako subjekt výučby – rozdiel medzi objektom a subjektom. Je vstupným determinantom kvality procesu výučby.

- Výučba orientovaná na žiaka – orientovaná na rozvoj jeho osobnosti, jeho edukačných potrieb. Každý žiak je osobnosť s individuálnym osobnostným profilom, preto si vyžaduje individuálny prístup.

Charakteristiky : kognitívne(inteligencia, učebný štýl)

Afektívne (postoje, motivácie a potreby)

Fyzické (vek, pohlavie)

Sociálne a sociokultúrne (rodina a domáce prostredie)

- **ako sa učí :** rýchlosť, nezávislosť (samostatnosť), organizovanosť, orientácia na proces / produkt, flexibilita, zrakový typ, sluchový typ, hmatový typ, kombinovaný typ
- **ako spracováva informácie a podnety:** analytický, tvorivý, praktický orientovaný do oblasti prevažne: logicko–matematickej, verbálnej, priestorovej, hudobnej, telesno–pohybovej, sociálnej (inter a intra- personálnej)
- **aké sú jeho charakterové vlastnosti :** vôľa, vytrvalosť, ašpiračná úroveň, cieľavedomosť, sebamotivácia , schopnosť koncentrovať sa ..., či je to majster,

reflektor, tvorca alebo vodca (treba mu poskytnúť priestor na sebarealizáciu, aby sa nestal „ničomník“)

DETERMINANTY ŽIAKOVEJ ÚSPEŠNOSTI

- INTELEKTOVÉ, PSYCHOMOTORICKÉ , TEMPERAMENTOVÉ A INÉ OSOBNOSTNÉ DISPOZÍCIE
- SOCIÁLNE, KULTÚRNE A JAZYKOVÉ PROSTREDIE V KTOROM ŽIJE A VYRASTÁ
- OTVORENOSŤ EDUKAČNÉHO PROSTREDIA

Učiteľ – vyučujúci subjekt v role facilitátora- uľahčovateľa a pomocníka. Podnecuje a organizuje učenie sa žiaka ako formu riadeného učenia.

Učiteľské kompetencie : potencialita osobnosti v oblasti správania, poznávania a prežívania

(V.ŠVEC):

- **kompetencia k vyučovaniu** : (diagnostická, psychopedagogická, komunikatívna)
- **osobnostná kompetencia** : (zodpovednosť za ped. Rozhodovanie; autenticita, akceptácia seba a druhých)
- **rozvíjajúca**: (sebarflexia a autoregulácia vlastnej činnosti, výskumná činnosť, informačná činnosť...).

FACILITÁCIA:

- **facilitačné zásahy motivačné** – *stimulačné účinky výučba*
- **facilitačné zásahy informačné**- *ako je učivo usporiadané*
- **facilitačné zásahy procedurálne**- *optimalizácia a racionalizácie procesov výučby*
- **facilitačné zásahy sociálno- psychologické**- *techniky uľahčovania učebných činností*
- **facilitačné zásahy ekologické**- *mikroklima triedy, interiér a pod.*

ZÁKLADNÉ PEDAGOGICKÉ ZRUČNOSTI

1. **PLÁNOVANIE A PRÍPRAVA** : výber cieľov výučby, stanovenie učebných požiadaviek, voľba prostriedkov potrebných k dosiahnutiu cieľov.
2. **REALIZÁCIA VÝUČBY (VYUČOVACEJ JEDNOTKY)**: zručnosti zapájania žiakov do učebných činností, zvlášť vo vzťahu ku kvalite výučby.
3. **RIADENIE VÝUČBY**: riadenie a organizácia výučby tak, aby sa udržiavala pozornosť žiakov, ich aktívny záujem a aktívna účasť vo výučbe.
4. **KLÍMA TRIEDY**: vytváranie a udržanie kladných postojov žiakov k výučbe a ich motivácia k aktívnej účasti na nej.
5. **DISCIPLÍNA**: udržiavanie poriadku a riešenie prejavov nežiadúceho správania sa.

6. **HODNOTENIE:** hodnotenie výsledkov práce žiakov aplikovaním formatívneho a sumatívneho hodnotenia, ako aj využívaním nástrojov autentického hodnotenia.
7. **REFLEXIA VLASTNEJ ČINNOSTI:** sebahodnotenie vlastnej učiteľskej práce s cieľom jej ďalšieho zlepšenia.

Učivo je to, čo si žiaci v priebehu výučby osvojujú – systém poznatkov, hodnôt a činností.

Učivo zahŕňa :

- poznatkovú oblasť (utváranie vedomostí)
- činnostnú a skúsenostnú oblasť (zručnosti, návyky)
- sústavu noriem a vzťahov k svetu (postoje a hodnotová orientácia)
- oblasť rozvoja psychických procesov a vlastností človeka (myslenie, emócie, vôľové vlastnosti)

Učenie v ponímaní didaktického konštruktivismu:

- učenie je prirodzená aktivita, nemusí byť odmeňovaná ani trestaná.

- *čím sme sa toho viac naučili, tým ľahšie sa nám učí*
- *zmysel, to nie je niečo, čo by mal žiak nájsť v učive, ale to, čo do neho vnáša – učenie je vždy aktívne*
- *žiaci preto musia dopredu zmysel učiva chápať a predvídať*
- *žiaci musia poznatky vidieť pri ich konkrétnom využití*
- *napätie a úzkosť blokuje učenie sa*
- *snaha o zapamätanie blokuje schopnosť porozumieť.*

Didaktická analýza učiva umožňuje učiteľovi preniknúť do obsahu a nájsť jeho edukačnú (výchovnú a vzdelávaciu hodnotu). Je to kombinácia pojmovej, operačnej a medzipredmetovej analýzy.

Analýza prechádzajúcich znalostí a skúseností: ako môžu predchádzajúce znalosti a skúsenosti ovplyvniť osvojovanie nového učiva; zisťovanie prekonceptov

Pojmová analýza : tvorba pojmovej štruktúry učiva – hierarchia pojmov, pojmy konkrétne a abstraktné, zovšeobecnenie a princípy, fakty; kľúčové učivo.

Operačná analýza : ktoré stratégie riešenia úloh si žiaci osvoja; učebné úlohy.

Medzipredmetová analýza: náväznosť na iné premety a na ostatné ročníky 1. St. ZŠ.

Postup:

1. Ujasnenie témy v kontexte určitého tematického celku.

2. Ujasnenie funkcie daného predmetu a jeho cieľov v danom ročníku.
3. Vytvorenie konkrétnej predstavy o triede (didaktická diagnóza) a individuálnych osobitostí žiakov v procese učenia sa.
4. Objasnenie *poznatkov, senzomotorických výkonov, myšlienkových operácií a poznávacích činností, ako aj mravných hodnôt*, ktoré je možné daným učivom dosiahnuť, resp. rozvíjať.
5. Identifikovať „záchytné body“ v učive, t.j. problémy, ktoré vytvárajú základnú štruktúru učiva. Uvedomiť si predchádzajúce skúsenosti a poznatky žiakov. Uvážiť motivačný kontext.
6. Uvedomiť si procesuálnu stránku osvojovania učebnej látky, teda to, aké činnosti budú žiaci vykonávať pri osvojovaní si obsahu učiva (formulácia učebných úloh a činností).
7. Výber vyučovacích metód, foriem a prostriedkov s ohľadom na stanovené ciele.
8. Výchovná hodnota obsahu učiva.

Prostriedky – vytvárajú procesuálne, organizačné a materiálne predpoklady pre interakciu žiaka, učiteľa a obsahu učiva v procese výučby.

Stratégie výučby

Stratégia - línia, postup, spôsob rozhodovania a riešenia problémov smerujúcich k nejakému cieľu

STRATÉGIA- FILOZOFIA METÓDY.

METÓDA: popis činnosti ako od vstupu prísť k výstupu, ako uskutočniť organizáciu činnosti, aby došlo k pozitívnym cieľom.

1. *Spojenie učebných záujmov učiteľa a žiakov vyjadrené prostredníctvom cieľa a hodnotenia výsledkov.*
2. *Spôsoby štruktúrovania učiva a intenzita žiakovej interakcie s učivom.*
3. *Spôsoby organizovania učebných činností žiakov, ich poznávacia a socializačná efektívnosť*
4. *Zdroje motivácie pre učenie*
5. *Zdroje aktivizácie žiakov- úlohy.*
6. *Mieru kooperácie a kompetície žiaka so spolužiakmi a učiteľom.*
7. *Spôsob komunikácie.*

CIEĽ:

Stret vzdelávacích záujmov žiaka a učiteľa: naznačuje možný nesúlad medzi vzdelávacím zámerom učiteľa a očakávaním žiakov – to sa premieta do roviny cieľom. Žiak prichádza na vyuč. s predchádzajúcimi skúsenosťami a vedomosťami a má svoju predstavu o procese výučby (implicitnú). **To by sa malo premietnuť do cieľov výučby.**

Učiteľ koncipuje ciele:

- vzhľadom k učivu
- vzhľadom k zamýšľaným zmenám v osobnosti žiaka
- vzhľadom k postojom skúsenostiam a vedomostiam žiakov, vzdelávacím predpokladom a záujmom

- možný rozpor rieši zapájaním žiakom do projektovania výučby
- cieľ môže byť oznámený učiteľom alebo sa k nemu môžu spoločne so žiakmi dopracovať

Cieľ nechápeme len ako **vrcholnú pedagogickú kategóriu** (Tyler 1949) urobil zmenu v jeho chápaní. Je to pojem vzťahujúci sa na **vyjadrenie požadovaných stavov v ľubovoľnom okamžiku výučby**. Projekt vyučovania (učebné osnovy, tematické plány, príprava učiteľa na vyučovanie nie je dostatočná ak je vyjadrená len obsahom učiva.

Opis cieľa musí obsahovať :

- **Obsah učiva - tému, pojmy,**
- **Činnosti žiakov pri obsahu učiva,**
- **Požadovanú úroveň osvojenia**

Rozdelenie cieľov:

Podľa významu: strategické, taktické, operatívne

Podľa rozsahu: všeobecné, rámcové, jedinečné,

Podľa náročnosti: maximálne, optimálne, minimálne,

Podľa času: blízke, stredné, vzdialené,

Podľa psychických procesov učiacich sa: kognitívne, psychomotorické, socioafektívne,

Všeobecné vzdelávacie ciele vyjadrujú zámery vzdelávania, ktoré si vzdelávací systém volí ako zásadné orientačné body pri plánovaní vyučovania – je formulovaný v **podobe postojov a ďalších osobnostných kvalít**.

Operacionalizované ciele – cieľ vyjadrený v podobe kompetencií, zručností činnosti, ktoré žiak musí zvládnuť **konkrétnym konaním**

V hierarchii cieľov dominujú:

- **postoje a hodnoty**(k sebe, svetu, ľuďom)
- **zručnosti** (práca s informáciami, komunikovať s inými, spolupracovať, riešiť problémy..)
- **vedomosti** – nie ich odovzdávať ale hľadať, objavovať, konštruovať žiakom samým.

Konkrétne ciele výučby– učebná požiadavka: je konkrétne vyjadrenie vedomostí a zručností, postojov ... ktoré žiak získa, definujú stav, ktorý sa má dosiahnuť, zahŕňajú okrem rozhodnutia o obsahu učiva aj predstavy o procesoch učenia.

Postup pri určovaní konkrétnych cieľov (Turek 1998,s.42):

- **Oboznámiť sa s cieľmi**, ktoré uvádzajú učebné osnovy, tem, plán, metodické príručky...
- **Vymedziť ciele** uvedené v učebných osnovách v terminológii žiackych výkonov – aby mohol plánovať činnosť žiakov a zodpovedal si na otázku – *Čo má žiak vedieť?* – má Poznať, porovnať, roztriediť, pomenovať.(Kvalita výkonu)

- **Analyzovať obsah učiva** pri zohľadnení nadradených cieľov, rozložiť obsah v učebnici a doplnkových materiáloch na základné prvky, fakty, pojmy, vzťahy, vzorce, poučky, princípy, schémy, diagramy, postupy práce a pod.
- **Splniť požiadavku jednoznačnosti, kontrolovateľnosti a primeranosti** – výkon žiaka treba popísať aktívnymi slovesami, pri analýze učiva učiteľ k nemu priradí činnosti, operácie podľa taxonómie, ktoré s nimi má žiak vykonať t.j. **operacionalizácia** – určovanie kvality žiackého výkonu, s prihliadaním na aktuálne podmienky, v ktorých sa vyučovanie realizuje. - **hladina učenia**
- **Vymedziť podmienky, za ktorých sa má výkon dosiahnuť**, aby sa mohol považovať za vyhovujúci – *ZA akých podmienok to má žiak vykonať?* (Podmienky výkonu)
- **Určiť mieru - normu očakávaného výkonu** t.j. hranicu vedomostí a nevedomostí – určiť minimálny výkon, ktorý je potrebný, aby dostal známku – dostatočný – *Do akej miery to má žiak vedieť?* (zabehne 1km za 4minúty, 6 z 10 príkladov, povolená odchýlka - 4chyby)

Východiskom pre cieľ je ktorú má žiak dosiahnuť v žložke – kognitívnej, psychomotorickej a afektívnej.

Postup práce učiteľa s cieľom:

- Aby každá činnosť žiaka viedla k cieľu, ktorý pozná
- Aby každý cieľ bol pre žiaka dosiahnuteľný a posilnil jeho sebadôveru
- Žiak mal možnosť sebakontroly a sebahodnotenia
- Cieľ musí mať pre žiaka význam aj mimo školy
- Pre žiaka sú významné primerane náročné perspektívne ciele
- Čím viac sa približujú k cieľu, tým je prítťažlivejší
- Ciele sú prítťažlivejšie ak pôsobia viac motívov

Ako chápať učenie sa žiakov v procese výučby.

- odmietnutie dvoch krajností: učenie závisí len na vonkajších podmienkach (obsah a činnosti učiteľa) – len na vnútorných podmienkach, len subjekt sám

Učenie sa odohráva v interakciách medzi subjektom a svetom. Je to dynamický proces neustáleho dialógu medzi žiakom a predmetom, ktorý si má v procese učenia sa osvojiť.

Vychádzame z predpokladu, že:

1. učenie sa nezačína školou
2. učiteľ ho môže svojou činnosťou uľahčiť
3. je podmienené spôsobom didaktickej transformácie učiva – v tesnom spojení s konkrétnou činnosťou žiaka.

Výučba má činnostný a skúsenostný charakter – myslenie vychádza z činnosti, ktoré sú založené na telesných, zmyslových a sociálnych skúsenostiach žiakov.

Konstruktivizmus v súčasnej didaktike

Transmisou je možné naučiť fakty a mechanické postupy, ale nie porozumenie. Významy, porozumenie a zmysel poznaného si konštruuje každý sám svojou aktívnou poznávacou činnosťou. **Východiskovým bodom edukácie je miesto, kde sa konkrétny žiak nachádza.** V tomto mieste má už žiak vytvorenú nejakú prvotnú individuálnu predstavu o tom, čo sa bude učiť – **prekoncept, naivná predstava.** Žiak v interkcii s obsahom učiva, ktoré je sociálne sprostredkované spoločnou činnosťou žiakov a učiteľa modifikuje svoje konštrukcie poznania – **diskurz : osvojovanie semiosféry.**

Žiaci si osvojujú pojmy, fakty a zovšeobecnenia, postupy- operácie a situačné konanie a schopnosť autoregulácie poznávacích procesov.

Metódy

- Podľa Maňáka: *koordinovaný systém vyučovacích činností učiteľa a učebných aktivít žiaka, ktoré sú zamerané na dosiahnutie učiteľom stanovených a žiakom akceptovaných cieľov výučby.*

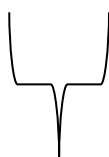
- Pyramída učenia podľa S. Shapiroa:

Výklad	5%
Čítanie	10%
Audiovizuálne metódy	20%
Demonštrácie	30%
Diskusia v skupinách	50%
Praktické cvičenia	70%
Vyučovanie druhých	90%

- Učenie v ponímaní didaktického konštruktivismu:
  1. učenie je prirodzená aktivita, nemusí byť odmeňovaná ani trestaná.
  2. čím sme sa toho viac naučili, tým ľahšie sa nám učí
  3. zmysel, to nie je niečo, čo by mal žiak nájsť v učive, ale to, čo do neho vnáša – učenie je vždy aktívne
  4. žiaci preto musia dopredu zmysel učiva chápať a predvídať
  5. žiaci musia poznatky vidieť pri ich konkrétnom využití
  6. napätie a úzkosť blokujú učenie sa
  7. snaha o zapamätanie blokuje schopnosť porozumieť
- Metódy musia byť didakticky účinné a preto musia spĺňať kritériá:
  1. informačná nosnosť
  2. formatívna účinnosť (rozvoj poznávacích procesov)
  3. racionálna a emotívna pôsobivosť
  4. rešpekt k systému vedy a poznania

5. výchovný účinok
6. prirodzenosť
7. použiteľnosť v praxi, v živote
8. adekvátnosť vo vzťahu k žiakom a k učiteľovi
9. didaktická efektívnosť (didakticky ekonomické)
10. hygiena

- Klasifikácia metód: Lerner – podľa charakteru poznávacích činností žiakov
1. **informačne receptívne** (odvzdávanie hotových informácií):
výklad, vysvetľovanie, opis, ilustrácia, text, pomôcky,
demonštračné pokusy, počúvanie hudby, sledovanie videa ...
  2. **reproduktívne** organizované opakovanie učiva (reprodukcia,
čítanie, písanie, riešenie typových úloh, cvičenia ...

REPRODUKTÍVNE (vedomosť a porozumenie)

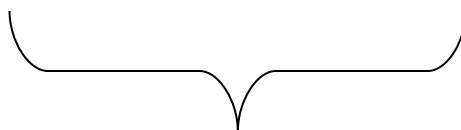
3. **problémový výklad** – učiteľ určí problém a žiaci ho na základe vlastnej aktivity riešia podľa algoritmu postupu:

- objasnenia problému
- rozbor problému
- vytýčenie možného postupu
- výber a realizácia najpravdepodobnejšieho riešenia
- overenie realizovaného riešenia.

PRECHODNÁ SKUPINA

4. **heuristická metóda**: osvojovanie skúsenosti z tvorivej činnosti (aj sprevádzané objavovanie) – učiteľ konštruuje uč. Úlohy tak, aby obsahovali kognitívny rozpor. **Úroveň aplikácie.**

5. **výskumná metóda**: samostatné hľadanie riešení pre celostnú problémovú úlohu, aktivita učiteľa je v pozadí. **Úroveň analýzy, tvorby a hodnotenia.**

PRODUKTÍVNE

Komplexná kalsifikácia podľa Maňáka:

Z hľadiska prameňa poznania:

- 1. slovné : monologické, dialogické, práca s textom*
- 2. názorne – demonštračné: pozorovanie, demonštrácia, projekcia*
- 3. praktické: nácvik pohyb. Činností, lab. Práca, práca v dielňach a na pozemku, grafické práce*

Z hľadiska aktivity žiakov:

- 1. informačné*
- 2. samostatnej práce*
- 3. bádateľské a výskumné*

Z hľadiska myšlienkových operácií:

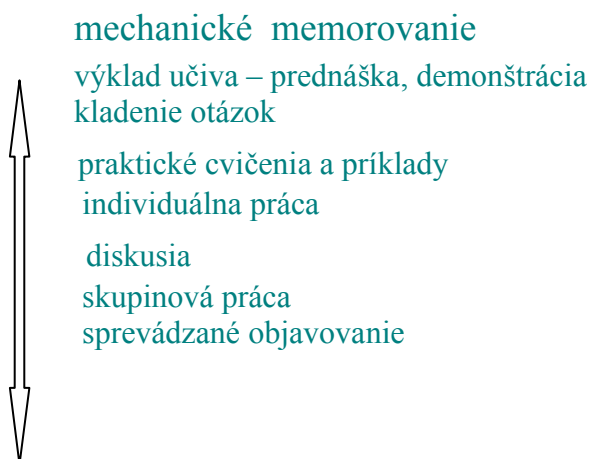
- 1. porovnávanie*
- 2. indukcia*
- 3. dedukcia*
- 4. analýza a syntéza*

Z hľadiská fáz výučby:

- 1. motivačné*
- 2. expozičné*
- 3. fixačné*
- 4. diagnostické*
- 5. aplikačné*

Podľa Freiburga 1992 výber metód poskytuje žiakovi možnosti miery učenia sa
Učebné kontinuum

Učiteľkou centrované

zmluvy
hranie rolí
projekty
bádateľské činnosti
sebahodnotenie

Žiakom centované

Organizačné formy

Usporiadanie procesu výučby v zmysle vytvárania prostredia a spôsobov organizovania činností učiteľa a žiakov.

- **TRI hľadiská: s kým a ako sa pracuje, kde sa pracuje aká je miera interakcie.**

1. S kým sa pracuje:

- **Hromadná výučba:** prebieha v podmienkach triedno- hodinového a predmetového systému, najčastejšie ako **frontálna výučba** – rovnaký postup všetkých žiakov pod vedením učiteľa: motivačná, expozičná, fixačná, diagnostická, aplikačná, kombinovaná.
- **Individuálna:** najstaršia- jeden učiteľ a jeden žiak
- **Individualizovaná/ skupinová:** individuálna diferenciácia medzi žiakmi spravidla rovnakého veku – **diferencovaná výučba, kooperatívna výučba, projektová výučba.**

2. Kde sa pracuje:

- Školská výučba - trieda, telocvičňa, dielňa
- mimoškolská výučba – výlet, exkurzia, vychádzka, domáca príprava

3. Miera interakcie:

- spoločná/ frontálna práca
- skupinová práca
- samostatná práca

Kombinácie umožňujú ďalšie možnosti (Prúcha 1999, s. 87)

- Samostatná práca žiakov bez pomoci učiteľa,
- samostatná práca žiakov s pomocou učiteľa,
- Práca vo dvojiciach a skupinách s pomocou učiteľa,
- Práca vo dvojiciach a skupinách bez pomoci učiteľa
- Hromadné vyučovanie a žiaci si vzájomne odpovedajú na otázky

Samostatné učenie - v humanistickej koncepcii – spolu so skupinovú prácou dominuje samostatná práca – je to individuálne riešenie jednej alebo viacerých úloh, každý pracuje

samostatne, nezávisle od ostatných, je zabezpečená aktívna učebno-poznávacia činnosť každého, primerané tempo pre každého, učiteľ usmerňuje, radí, dopĺňa vysvetlenie.

Samostatná práca v škole

Zaraďuje ju pri úlohách na: prehĺbenie a upevnenie učiva, aplikáciu, sebavyjadrenie žiaka, zisťovanie predstáv o učive, preverovaní a upevňovaní učiva. Môže byť:

- *Reprodukčná* (mechanická podľa vzoru – odpis, prepis, počítanie príkladov...)
- *Analogická* podľa známych algoritmov, podobné úlohy ako riešili s učiteľom)
- *Tvorivá* – objavovanie nových poznatkov (pojmy, vzťahy, princípy) – cvičenie zručností, tvorivá činnosť, riešenie problémov
- *Integrovaná* (predmet ich štúdia tvorí jednotný celok)

Úlohy pre samostatnú prácu vyžadujú od učiteľa

- *Vysvetlenie a stanovenie času pre jednotlivé prvky*
- *Ukážka a stanovenie podmienok pre hodnotenie*
- *Činnosť a kontrola*

Metódy samostatnej práce – práca s knihou, pozorovanie, experimentovanie, konštruktívne činnosti,

Domáca príprava – domáce úlohy – proces učenia je efektívnejší, keď je rozdelený v čase, aj ak sa podarí dosiahnuť zapamätanie a pochopenie priamo na hodine, treba učivo upevniť ešte ďalšou myšlienkovou činnosťou – aplikáciou, zaradením do štruktúry, tvorivým prepracovaním.

Význam DÚ:

- *Domáce práce utvárajú návyky pravidelného vykonávania drobných úloh,*
- *učia organizovať a plánovať vlastnú prácu,*
- *robiť ju starostlivo,*
- *nieť za jej kvalitu zodpovednosť*

Požiadavky pre zadávanie DÚ

- *Jednoznačné a jasné inštrukcie* (čo, koľko ako, prečo), presné požiadavky – toto naspamäť, toto vysvetliť vlastnými slovami, toto je základné učivo, precvičiť používanie
- *Zadávať ich diferencovane*
- *Zadávať úlohy aj zo skôr osvojeného učiva*
- *Rešpektovať taxonómiu cieľov*
- Aj kontrolu úloh využiť ako proces učenia:- frontálne všetkým, niektorým náhodne vybratým, dôležitá kontrola žiakov navzájom a **sebakontrola už pri riešení, po riešení** podľa predlohy

Medzi metódy zážitkového učenia a získavania skúsenosti možno zaradiť“

1. Dialóg a diskusné metódy

Založené na verbálnej aktivite, (ústnej, písomnej), ide v nej o výmenu názorov, skúseností, informácií, argumentácií, kritiku...metódy:

Brainstorming – (Osborn 1953) -burza nápadov Brainwriting

- Všetci účastníci produkujú nápady na danú tému za časovú jednotku
- Zapisujú ich na tabuľu (na lístky)
- Zákaz kritizovať nápady
- Racionálne hodnotenie

Bzučiacie skupiny – *doplňa výklad, rozprávanie, učiteľ vytvorí priestor pre otočenie sa detí k sebe (dvojice, trojice, štvorice) na vyprezentovanie skúseností k téme, alebo spätnú väzbu*

Skupinová diskusia, párová výmena skúseností a názorov a spoločná tvorba návrhov, záveru na ktorom sa podieľa celá skupina

Panelová diskusia- riadi ju obvykle učiteľ

- *zadá sa téma,*
- *vyberú sa odborníci,*
- *vedú diskusiu,*
- *ostatní sledujú*

Obhajoba – dvojice, skupiny

2. Metódy riešenia problémov, tvorivé riešenie problémov- heuristika

Učenie sa môžu učiť 3 spôsobmi:

- Pokus o myl – najmenej efektívne ale potrebné
- Pomocou algoritmov – uplatňuje sa riadený postup a konvergentné myslenie, pri učení sú presne popísané kroky postupy, ktoré treba urobiť
- Pomocou heuristik – kde sa uplatňuje divergentné myslenie, nestačia len predpísané pravidlá

Žiakovi je nastolená prekážka teoretickej alebo praktickej povahy a vysporiada sa s ňou sám, za pomoci učiteľa, žiakov v skupine. Výhody: učia systematickému postupu pri riešení problému, rozvíjajú tvorivé myslenie, učia pracovať s informáciami, rozvíjajú hodnotiace myslenie, zvyšujú motiváciu pre učenie, učia sa spolupracovať, pripravujú sa na riešenie problémov v živote

Heuristická metóda G.Polyu – hľadať, čo najviac riešení

1. vymedzenie problému, porozumenie úlohy a jej cieľa
2. vypracovanie plánu riešenia – ako na to
3. riešenie, hľadanie a nájdenie riešenia, výsledok
4. reflexia, úvaha nad riešením, možnosti použitia

Heuristická metóda DITOR (Zelina)

D – *definuj problém a načrtni ideálne riešenie*

I – *informuj sa, zisti, čo najviac informácií o probléme*

T – *tvor riešenia*

O – *ohodnot' riešenia, vyber najvhodnejšie*

R – *realizácia riešenia, vyriešenie problému*

Pyramída (má etapy súvisiace so zmenou organizačných foriem, deti hľadajú riešenia samé, vo dvojici, v skupine, spoločne v vždy s malými úpravami v zadaní úloh –(cieľ isté vystupovanie, nové nápady, argumentácia).

Metóda 635, Philips 66,

Funkčné asociácie – (tvorba slovných reťazcov)

Hobo metóda – brainstorming s etapou samoštúdia(Situácia a cieľ, samoštúdium, tvorba návrhou, hodnotenie návrhov)

3. Bádateľské metódy

Metóda objavovania a riadeného objavovania

Od žiaka vyžaduje, že na dané princípy alebo postupy príde sám (Čo ovplyvňuje dobu kmitu na kyvadle?)podmienky:

- žiak má podstatná poznatky, od ktorých závisí úspech úlohy
- žiak, chápe, čo sa od neho žiada
- veľká väčšina musí byť schopná úlohu splniť
- učiteľ musí sledovať prácu žiakov
- žiaci majú dostatok času
- v závere treba zhrnúť, čo majú žiaci vedieť

Bádateľské aktivity

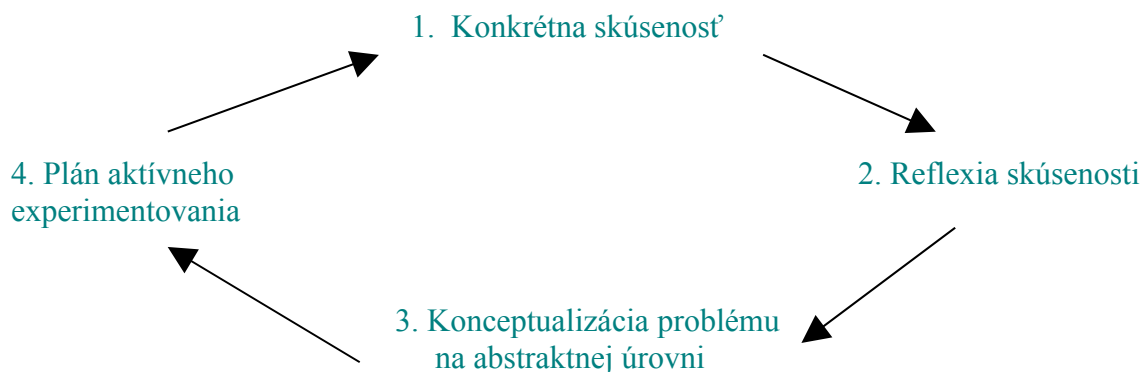
Opisný výskum – aké sú veci teraz?

Historický výskum Aké boli veci v minulosti?

Experimentálny výskum Čo sa stane keď?

4. Metódy skúsenostné

Skúsenostný učebný cyklus (Colb) – je založený na stále rovnakom princípe, či sa ucia prebaliváť bábiku alebo písať sloh, pestovanie mrkvy

Začína sa v ktoromkoľvek bode ale postup treba dodržať

Konkrétna skúsenosť – pozorovanie skúseného profesionála, diskusia o vlastných skúsenostiach, prípadová štúdia, hranie rolí, simulačné hry, demonštrácia

Reflexia skúsenosti – objektívne zhodnotenie konkrétnej skúsenosti – sebahodnotenie, hodnotenie spolužiakmi, denníky,

Nová konceptualizácia skúsenosti – uvedenie konkrétnej skúsenosti do súladu s teóriou Prečo?

Plánovanie aktívneho experimentovania – Ako sa môžem v budúcnosti

zlepšiť? – písomné zaznamenávanie nametov, zoznam činností, návrh

pokusu, kritéria sebahodnotenia...

5. Metódy tvorivej dramatiky

- **hranie rolí** – nie je daný scenár – zadá sa situácia a role, ktoré účastníci majú zahrať, riešenie problému (konflikt práv)
- **scénky** – scenár a dej sú presne pripravené, deti sa učia model správania, rozvíjajú kom., soc, zručnosti

- tvorba príbehu
- dramatizácia príbehu a aktivity – pantomíma(spomalená, komentovaná, zmrazená), tvorivé maľovanie, tvorivé písanie, experti, dialóg v akcii, ...

Teória sociálneho učenia

A. Bandura (1971) vychádza z toho, že aj *obyčajné pozorovanie správania inej osoby postačí, aby nastalo učenie – učenie pozorovaním*
Toto učenie možno vysvetliť pomocou procesov.

📁👉 **Pozornosť a pozorovanie** – jeho intenzita závisí od **podobnosti** medzi *modelom a pozorovateľom* preto:

- je väčšia pravdepodobnosť, že žiaci budú skôr **napodobňovať rovesníka ako dospelého alebo staršieho žiaka**,
- pri učení novým spôsobmi a spôsobom správania **kompetencia modelu je dôležitejšia ako jeho vek**
- **žiaci sa ľahšie učia od osôb**, o ktorých sú presvedčení že sú dobrými reprezentantmi svojej sexuálnej roly
- **deti s nízkym sebahodnotením alebo poruchami učenia** ochotnejšie napodobňujú rovesníka, ktorý má problémy a potom ich prekoná,

📖👉 **Zapamätanie** musí obsahovať nielen samotné správanie ale aj dôvod, prečo, ako a kedy sa má niečo robiť

📖👉 **Opakovanie** – je výber a organizácia prvkov pozorovaného správania a jeho zjemňovanie na základe spätnej väzby,

📖👉 **Motivácia** - dôležité je posilňovanie zmien ale nemusí byť. Bandura rozlišuje posilňovanie:

- priame – ak po pozorovaní a napodobnení ho model alebo iná osoba ocení,
- zástupné – pozorovateľ vidí, že je oceňovaný jeho model a to aj jeho motivuje,
- seba-posilňovanie – ak pozorovateľ a k napodobňovaniu modelu motivujú hodnoty, ktoré objavili v pozorovanom správaní a nestará sa o pozitívne alebo negatívne podnety od iných.

Tu je dôležitý záver jeho výskumov, ktoré potvrdili, že **OPAKOVANÉ POZOROVANIE**

NÁSILIA POSILŇUJE NÁSILIE. (s. 32 agresivita detí pri modelovej hre ovplyvnila, trest pre agresora výrazne znížil napodobňovanie)

Pri nácviku učenia napodobňovaním je dôležitá **technika modelovania**

Účinnosť modelovania zvyšuje:

- predvádzanie modelu viacerými osobami,
- podobnosť pozorovateľa s modelovou osobou,
- možnosť vyskúšať si modelové správanie,

- prezentácia variant možných spôsobov správania

KOOPERATÍVNE UČENIE

Typy interakcií v procese učenia a učenia sa:

- a) samostatne – žiak sa učí sám, bez pomoci a vedenia druhého (výhoda – plné sústredenie na prácu, nevýhoda – nie je možné požiadať niekoho o pomoc)
- b) súťaživo – vyučovanie zacielené na výkon, ide o súťaž jednotlivcov, prípadne skupín (výhoda- súťaž motivuje k vyšším výkonom, nevýhoda- vyhrávajú najzdatnejší, čo môže ostatných demotivovať)
- c) kooperatívne - v tradičnom vyučovaní je podstatný iba výkon, ale my už vieme že škola má učiť nielen mechanickej reprodukcií, ale produkcií a osobnostnému rozvoju, to znamená že mentálne, emočné a sociálne učenie by malo mať rovnocenné zastúpenie, to umožňuje práve kooperatívne učenie (ale aj ostatné typy interakcií by mali byť zastúpené).

Základné znaky kooperatívneho učenia:

1. vzájomná pozitívna závislosť
2. dôležitosť každého jednotlivca
3. priama interakcia tvárou v tvár
4. rozvoj sociálnych zručností
5. spracovanie informácií a výsledkov

KOOPERATÍVNE UČENIE SPÁJA NÁUKOVÉ A SOCIÁLNE CIELE

Sociálne ciele: realizované cez roly členov skupiny a pravidlá práce v skupine, proces je rovnako dôležitý ako výsledok. Sociálne ciele sa naplňajú v procese formovania sociálnych vzťahov v skupine:

1. krok : zadanie úlohy
2. krok : rozdelenie do kooperatívnych skupín
3. krok : tvorba pracovného tímu - rozdelenie sociálnych rolí, stanovenie pravidiel pre prácu v skupine
4. krok : plánovanie - postup práce, materiál, kto čo bude robiť
5. krok : výskum, zber dát a informácií – praktická činnosť

6. krok : organizovanie materiálu, informácií a postupov do zmysluplného celku
7. krok : prezentácia
8. krok : hodnotenie – skupinové, individuálne.

Sociálne roly, ktoré môžu členovia skupiny plniť : koordinátor (múdra hlava), zabezpečenie materiálu (pomôckár), sledovanie času (časomerač), sociálny inžinier (tíšiteľ), prepojenie s ostatnými skupinami (vyslanec, spojár)...

- Pri správnom koncipovaní úlohy by sa mali žiaci dopracovať ako k náukovému, tak i k sociálnemu cieľu .

- Individuálne hodnotenie : každý by mal samostatne určiť, čo sa naučil a ako : viem o tom, viem to použiť/urobiť s pomocou, potrebujem sa to ešte viac učiť, viem to robiť / použiť samostatne.

- Žiak by mal dokázať odpovedať na otázky: Čo nového sa dozvedel?

Čo bola jeho úloha v skupine?

Ako ju zvládol?

Komu pomohol?

Kto mu pomohol a ako?

Čo som sa naučil?

V čom som sa zdokonalil?

Čo už viem a dokážem?

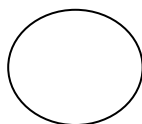
Čo som zažil ?

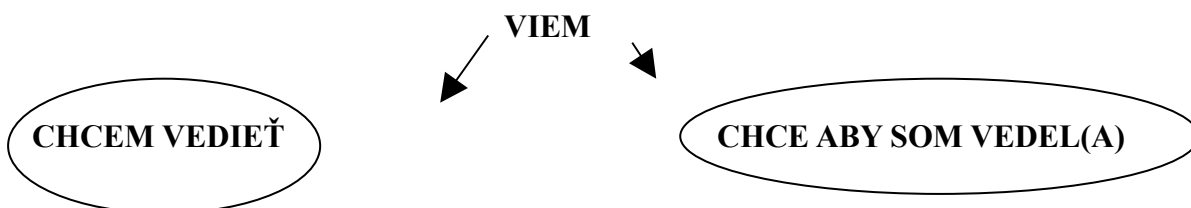
Ako som sa cítil?

Jedným z najefektívnejších spôsobov využitia predností kooperatívneho učenia je tvorba tematických projektov so žiakmi. Je to prostriedok, ako aplikovať úprincípy autentického učenia, ktoré je založené na jednej strane na priamej slúsenosti a na strane druhej na pozitívnom zážitku pri riešení úloh projektu. Ide o aplikáciu jedného zo základných princípov programu Krok za krokom – vytváranie vzťahov.

Žiaci na I. stupni základnej školy majú málo naučeného, majú chudobný pojmový aparát, ktorý by im umožnil porozumieť novým skutočnostiam na abstrahovanej úrovni. Preto je dôležitá priama skúsenosť, priame prepojenie školy so životom, priamy dotyk s tým, o čom sa učia.

Učenie, ktoré zodpovedá procesom aktívnym a autentickým, t. j. učením skúsenosťou, by malo prebiehať v línii :

Učenie skúsenosťou = vytváranie vzťahov medzi:

1. vonkajším a vnútorným svetom (osobný rozmer);
2. medzi dominantnými stránkami osobnosti (rozumová, sociálno -emocionálna, fyzická);
3. novými s už osvojenými vedomosťami a schopnosťami;
4. obsahom učiva a reálnym svetom;
5. jednotlivými školskými predmetmi;
6. jednotlivými žiakmi;
7. rozmanitými štýlmi poznávania sveta a štýlmi spracovania informácií.

Stratégie učenia pedagogické situácie, učebné úlohy, učebné činnosti.

- **učebné požiadavky, učebné úlohy a učebné činnosti**
- **zdroje motivácie žiaka k učeniu sa**
- **taxonómia učebných úloh**
- **projektovanie súboru učebných úloh; pedagogické situácie**

V súlade s poznaním procesu psychickej regulácie učenia a akceptovaním potreby posilňovania autoregulácie učenia sa žiaka *výučbu* chápeme ako dynamický komplex vzájomne sa podmieňujúcich činností učiteľa a žiakov v sociálnom kontexte. Tvorí ju sled *učebno-vyučovacích situácií, vytváraných učiteľom, žiakmi i učebným kontextom, pričom každá má určitú učebno-vyučovaciu funkciu* a ich zmyslom je, aby prostredníctvom sociálnych, poznávacích, tvorivých aktivít dochádzalo u žiakov k zmenám v ich vnútornej psychickej vybavenosti. Cieľom takejto výučby je podľa Helusa (1978, s.116) „vyzbrojiť žiaka takými poznatkami o svete, takými programami pohybovej a rozumovej činnosti (zručnosťami a spôsobilosťami), takými citmi, záujmami a postojmi, osobnými vlastnosťami a sebapoňatím, ktoré by stále znižovali jeho potrebu vonkajšieho riadenia a pedagogického pôsobenia.“ Kulič (1992) upozorňuje, že *vonkajšie riadenie učenia, intervenčné zásahy učiteľa* majú byť koncipované tak, aby čoraz viac *otvárali priestor pre žiakovu autoreguláciu*. Najlepšie vonkajšie riadenie žiakovho učenia je také, ktoré sa pomaly, postupne v súlade s potrebami žiakov samo likviduje. Stratégie učiteľa a učebné stratégie žiaka v procese výučby musia byť vzájomne v súlade a dopĺňať sa, aby nedochádzalo ku konfliktom medzi vonkajším riadením učenia sa žiakov a autoreguláciou.

Tolingerová, 1966, Kulič 1992, Švec 1995 vymedzujú štyri základné typy riadeného učenia

sa:

- direktívne,
  - regulatívne,
  - adaptívne,
  - interaktívne.
- Ramsden (1992) odlišil stratégie výučby *podľa podmienok žiaka pre učenie* takto:

- **vyučovanie ako odovzdávanie poznatkov a informácií žiakovi,**
- **vyučovanie ako organizovanie učebných činností žiakov,**
- **vyučovanie ako vytváranie podmienok a príležitostí pre efektívne učenie žiakov.**

Riadenie edukačných procesov môže byť, v súlade s tromi druhmi učenia, ktoré sa v ňom realizujú zamerané na:

- výkon a výkonnosť učiacich sa,
- zážitok učiacich sa z vlastného individuálneho alebo skupinového učenia sa,
- na prežívanie učebných situácií, medzosobné vzťahy a prosociálne spôsobilosti.

V procese výučby dochádza k *navodzovaniu učebných skúseností, pri ktorých žiaci získavajú požadované vedomosti a zručnosti, postoje a nadväzujú tiež kontakty so spolužiakmi*. Pokiaľ tradičná didaktika je orientovaná na fázy výučby (motivačná, expozičná, fixačná, diagnostická a aplikačná) s predstavou ich časovej následnosti, moderná didaktika vychádza z plánovania a vytvárania *pedagogických situácií ktoré vyvolávajú záujem žiaka o učenie a zároveň podnecujú ich poznávaciu činnosť*.

Pedagogickú situáciu chápeme ako „*druh životnej situácie*, v ktorej sa vo vzájomných činnostiach a interakciách realizuje zámerné a organizované pôsobenie jedných subjektov na druhých v smere ich vývinu a rozvoja“ (Langová, 1987) Prelínajú sa s inými životnými situáciami a môžu byť ich súčasťami, na rozdiel od pedagogických však nemajú zámer a systematickú činnosť v smere rozvoja.

Pedagogická situácia je tvorená tak, aby bola impulzom pre riadenie vnútorného procesu učiaceho sa žiaka. Podobá sa bežnej životnej situácii, len do nej vstupuje učiteľ, ktorý prostredníctvom nej vytvára priestor pre učenie tak, že :

- *organizuje učebné činnosti žiakov,*
- *vytvára podmienky a príležitosti pre efektívne učenie sa žiakov.*

Učiteľ ako tvorca pedagogických situácií, ich reťazcov, vychádza zo vzájomnej súčinnosti učiteľa a žiakov, tvorcom situácie sú aj žiaci, pôsobí ako prvok aktivizácie a sebarozvíjania žiaka. Ako podnet a impulz pôsobiaci z prostredia, môže mať pedagogická situácia tieto zložky:

- *prezentácia podnetov z prostredia vhodných na sebaučenie (suma znakov - zapamätanie; problémová situácia - riešiť problém...)*
- *zameranie pozornosti a ďalšie aktivity ako činnosti*, ktoré musí učiť sa subjekt uskutočniť, aby boli vhodné podmienky na učenie,
- *podporovanie žiackej zvedavosti, iniciatívy, povzbudenie k vyžadovaniu informácií* – motivácia ako kľúč k učeniu, situácie na uvedenie do problematiky, motivovanie cieľom činnosti, procesom činnosti,
- *Informácia o výsledku, výkone, efekte* – cieľová orientácia, učenie sa realizuje v kontexte, vo vzťahu k ďalšiemu životu, k obavám, predsudkom...;

- *Poskytnutie vonkajších náznakov, riadenie smeru myslenia* – podnety na kritické myslenie, zdôvodňovanie, riešenie problémov, formulovanie hypotéz, experimentovanie,
- *Navodzovanie transferu vedomostí* pre nové situácie (diskusia, projekt, problémová situácia)
- *Zisťovanie rozsahu* dosiahnutých čiastkových alebo špecifických výsledkov,
- *Zaisťovanie reflexie, spätnej väzby*

Každá pedagogická situácia je preto tvorená **sadou učebných úloh**, ktoré podnecujú žiakov k učebným činnostiam.

Učiteľ na základe učebných cieľov tvorí *pojmovú štruktúru učiva, rozhoduje o výbere učebných úloh*, ktoré podnietia učebné činnosti žiakov a *zvolí optimálne organizačné formy a metódy*.

Nositeľom učebných činností dieťaťa sú **učebné úlohy**. Úlohu *chápeme* ako základnú **zložku zámerného učenia**. Je to každá pedagogická situácia, ktorá vyvoláva činnosť žiaka a smeruje k splneniu učebných požiadaviek (od reprodukcie poznatku až po tvorivú aktivitu).

Učebné požiadavky Petty (1996, s.301) charakterizuje **ako kritériá**, ktoré „presne udávajú pozorovateľný výkon žiaka a zameriavajú sa na schopnosti, ktoré si v procese učenia žiaci osvoja.“ Aby sa stali konkrétne učebné požiadavky východiskom pre efektívny výber učebných činností v prvouke je dôležité:

- jasne špecifikovať, **čo si má žiak osvojiť** (ktoré pojmy, koľko),
- byť formulované tak, aby sa dalo určiť, **či cieľ bol dosiahnutý**, (to, že žiak niečo chápe, vie, sa prejavuje navonok tak, že niečo nakreslí, vymenuje, ukáže, roztriedi, popíše, teda v konkrétnych, merateľných činnostiach (Turek, 1997 s. 33), **určiť mieru - normu očakávaného výkonu** t.j. hranicu vedomostí a nevedomostí – určiť minimálny výkon, ktorý je potrebný, aby dostal známku – dostatočný – *Do akej miery to má žiak vedieť?* (zabehne 1km za 4minúty, 6 z 10 príkladov, povolená odchýlka - 4chyby)
- **definovať okolnosti ,podmienky, pri ktorých sa úloha bude realizovať** (žiaci pracujú s učebným textom, triedia prírodniny v parku, vo dvojici, v skupine, v stanovenom čase, získavajú informácie v okolí bydliska)**vystihovať rôzne úrovne osvojenia si učiva** napr. podľa taxonómie kognitívnych cieľov B.S. Blooma, taxonómie afektívnych cieľov D.B.Kratwohla, taxonómie psycho - motorických cieľov M. Simpsona

• **Spĺňajú požiadavku jednoznačnosti, kontrolovateľnosti a primeranosti** – výkon žiaka treba popísať aktívnymi slovesami, **pri analýze učiva učiteľ k nemu priradí činnosti, operácie** podľa taxonómie, ktoré s nimi má žiak vykonať t.j. **operacionalizácia** – určovanie kvality žiackého výkonu, s prihliadaním na aktuálne podmienky, v ktorých sa vyučovanie realizuje. - **hladina učenia**

Aby učebná úloha zaujala žiaka, aby si ju nielen vypočul ale aj chcel riešiť a riešil musí: (podľa Tollingerovej)

- mať charakter signálu pre činnosť, je to jazykový útvar, výzva, nie správa, má verbálny charakter,
- má podobu otázky, pokynu, rozkazu, inštrukcie, - sú to aktívne výzvy: povedz, ukáž, nakresli, napíš, vyber...

- viaže sa vždy na nejakú pedagogickú situáciu, tá určuje jej širší význam a zmysel, je pre ňu terénom na akciu, čin, riešenie, (**vecné pole úlohy** – charakterizuje obsah úlohy, učivo, predmet – určite svetové loviská rýb – rybolov, geografia, **významové pole úlohy** – to je didaktický význam úlohy – vedieť prečítať text, poznať znaky a symboly na mape, mať znalosť regionálneho zemepisu...,
- má vlastnú stimulačnú silu, ktorá navodzuje práve tie operácie a aktivity, ktoré sú potrebné pre dobré vyriešenie,
- nielen spúšťa aktivitu žiaka, ale reguluje aktivitu žiaka : existujú 3 formy regulácie
  1. všeobecne psychologická – úloha vždy vytvára atmosféru s ktorou tvorí jednotný celok – či ide o spoločné riešenie, individuálne riešenie, domácu úlohu, na známku... – to je psychologický moment
  2. individuálne psychologická – úloha pôsobí ako organizátor činností a teda usporadúva články činností do zmysluplnej rady, ktoré majú logiku a smerujú k cieľu – je dôležité porozumieť úlohe a na tom deti zlyhávajú,
  3. sociálne psychologická- ovplyvňuje nielen individuálnu činnosť jednotlivca ale celými skupinami – nájdite spoločne, ...

Učebné úlohy – sú to činnosti organizované učiteľom, ktoré môžu prebiehať s malou účasťou učiteľa alebo úplne bez nej – praktické činnosti, badateľské aktivity, práca s pracovnými listami, autokorektívnymi kartami, hranie rolí...dôležité sú zručnosti – tvorby a prípravy učebných úloh, prípravy didaktického materiálu, zadávania inštrukcií pre jej plnenie....

Helus 1979 za učebnú úlohu považuje **každú pedagogickú situáciu , ktorá sa vytvára preto, aby zaistila u žiaka dosiahnutie cieľa.**

Učebná úloha má 4 funkcie:

- **Motivačná** - navodzuje žiakovu činnosť, záujem o poznanie , vystupňuje ho do potreby poznávania a uvedie do chodu poznávaciu činnosť.(Helus1974,220-228)
- **Operačná** - vytvára priestor pre ž. činnosť, vymedzuje myšlienkové operácie, ktoré má žiak použiť. Usmerňovaním operačnej hodnoty docieli učiteľ rozvoj kognitívnych funkcií žiaka.
- **Formatívna** -vystupuje ako podmienka žiakovej činnosti – osvojuje si aj postup práce,
- **Regulatívna** - Ako prostriedok ,ktorým možno žiakovu činnosť usmerňovať

Požiadavky na učebné úlohy:

- základom pre ich tvorbu je **jasne, zrozumiteľne formulovaný cieľ hodiny ako súbor učebných požiadaviek**, učebné úlohy sú potom projektované – šité na mieru tak, aby sa nimi učebné požiadavky dali splniť, alebo aspoň zhodnotiť na akej úrovni učenia sú zvládnuté. Tak sa zaisťuje spätná väzba o účinnosti výučby,
- sú súčasťou celého vyučovania, **sledujú celostný rozvoj žiaka**, teda musia smerovať zámerne k **potrebným hladinám učenia v oblasti kognitívnej , afektívnej , psycho- motorickej, majú vyvolávať celú škálu poznávacích činností,**
- **sú usporiadané do systému**, tvoria súbor úloh, ktorý je zostavený podľa štruktúrovania učiva, podľa náročnosti, didaktického postupu, podľa potrieb skupín žiakov, jednotlivcov,
- **súbor úloh je otvorený**, aby sa učiteľ mohol prispôbovať konkrétnym vznikajúcim situáciám, potrebám žiakov,

Projektovanie súboru učebných úloh; pedagogické situácie

1. poznať náročnosť učebných úloh –**kognitívna obtiažnosť** na úrovni napr. Bloomovej taxonómie

1. pestrosť súboru učebných úloh – predísť jednotvárnosti a automatizovaniu postupov – potreba tvorivých prístupov zo strany žiakov
2. poznávacia- operečná hodnota súboru učebných úloh
3. didaktická hodnota súboru učebných úloh – do akej miery korelujú s cieľmi výučby

Hodnotiacia dimenzia výučby

Jeho podstatou je zisťovanie kompetencií – vedomostí, schopností, zručností a postojov žiaka a formulácia hodnotiacich súdov na základe porovnávania skutočného stavu so stavom predpokladaným, formulovaným ako cieľ výučby.

Fázy hodnotiaceho procesu:

1. *rozhodnutie o celi hodnotenia (ktorá jeho funkcia bude prevažovať) a o vhodnej metóde hodnotenia*
2. *zisťovanie informácií o skutočnom stave (žiakov výkon, prejavy, správanie)*
3. *formulovanie hodnotiaceho záveru (klasifikańcia, slovné hodnotenie, škála a pod.)*

Funkcie hodnotenia podľa Kyriacou:

1. *spätná väzba pre učiteľa o jeho práci*
2. *spätná väzba pre žiakov o ich vlastnej práci*
3. *motivačná funkcia*
4. *podklad pre vedenie záznamov o prospechu žiaka ako východiska pre stanovenie edukačných potrieb žiaka*
5. *poskytuje doklady o momentálnom prospechu a dosiahnutej úrovni žiaka*
6. *umožňuje posúdiť úroveň úpravenosti žiaka pre dľšie učenie sa*

Typy hodnotenia:

- *formatívne*
- *sumatívne*
- *normatívne*
- *kriteriálne*
- *diagnostické*
- *interné*
- *externé*
- *formálne*
- *neformálne*
- *priebežné*
- *záverečné*

- *objektívne*
- *hodnotenie priebehu*
- *hodnotenie výsledku*

Autentické hodnotenie – žiacke portfólio.

Reflexia a hodnotenie v EV

Reflexia sprevádza každú aktivitu a je zameraná na :

- **zrkadlenie toho, čo sa dialo,**
- **popis a zoskupovanie myšlienok a predstáv o tom, čo sme prežili a pochopili,**
- **analýza komplexnej skúsenosti z aktivity**
- **vyvodenie záverov, čo sme sa naučili,**
- ***interpretácia toho, čo sa dialo***

Hodnotenie je zamerané na určovanie a definovanie **kvalít** aktivity, samotných žiakov, pričom využívame posudzovacie kritéria. Je ťažké ich stanoviť a objektivizovať, lebo ide často o sledovanie vnútorných kvalít žiaka. Ľahšie je určiť kvality pre osvojenie si techniky reči a ich hodnotenie, ťažšie je hodnotenie rozvoja schopností a postojov. **Čím konkrétnejšie sú prepracované ciele , tým lepšie sa nám hodnotí.** Hodnotenie sa v etickej výchove často realizuje spolu s reflexiou realizovanej aktivity .

Hodnotenia a reflexia v EV sú prirodzenou súčasťou edukačného procesu. Aktivity strácajú význam aj cieľové zameranie bez následnej reflexie.- **to je spätná väzba v sociálnom učení:**

Možnosti hodnotenia a reflexie v EV:

- ***Osobný pokrok žiaka a pokrok celej skupiny vo vzťahu ku konkrétnemu cieľu,***
- ***Reflexia a hodnotenie kvality fungovania učebných procesov, ktoré učiteľ riadi,***
- ***Reflexia a hodnotenie transferu naučeného (získaných skúseností) do iných situácií,***

Kedy prebieha reflexia a hodnotenie ?

Sekvenčné začlenenie R+H:

- Priebežne počas aktivity – neverbálne učiteľove reakcie, reakcie spolužiakov,
- Po aktivite – uzatvárajú ju,
- Medzi jednotlivými sekvenciami aktivity,- rozohrávanie situácie v rodine – riešenie konfliktu – medzireflexie sú východiskom ďalšej plánovanej sekvencie

Časové polohy obsahu reflexie a hodnotenia:

- R+H zamerané na realizáciu aktivity – Ako si sa cítil, čo ťa napadlo?,
- R+H zameraná na čas reflexie – Čo cítiš teraz, čo by si urobil inak,?
- R+H sa zameriava na minulosť –zovšeobecnené - teraz sa mi zdá, že som podobne reagoval, keď...

Obsahové hľadisko R+H

- R+H v polohe sebareflexie – vo vzťahu k role – „Bolo mi z toho zle, ...“

- R+h v rovine reflexie druhých ako autentických bytostí – „Nikdy by som neverila, že vieš tak autoritatívne zvýšiť hlas...“
- R+H v rovine - seba v role, postáv a spoluhráčov, spôsobu hry(bolo to pomalé), témy, idey a obsahu problému, výchovnej a vzdelávacej skutočnosti – naučil som sa..., môžeme sa k tomu ešte vrátiť?...

Návrhy otázok pre H+R

- Ako som vnímal priebeh aktivity?
- Čo som pochopil?
- Považujem svoje vstupy za úspešné? Prečo nie?
- Čo bolo na aktivite zvláštne?
- Čo by som zmenil?
- Ako si bol úspešný v- sústredená, sebakontrola, počúvaní, spolupráci...
- Čo môžeš urobiť aby sa tvoje výsledky zlepšili?
- Čo považuješ za dominantné v tejto aktivite?

Používanie hodnotiacich škál:

Realizácia výučby

- koncepcie výučby: problémové vyučovanie; kooperatívne učenie; podporné vyučovanie; integrované vyučovanie; projektové vyučovanie; otvorené vyučovanie
- **SKUPINOVÉ VYUČOVANIE** – *eliminuje hlavný nedostatok hromadnej výučby – frontálneho vyučovania – neprispôsobovanie výučby individuálnym osobitostiam a potrebám žiakov: riešenie je práca v skupinách – začína párovým vyučovaním resp. v skupine v počte 4 až 6 zostavenej podľa rôznych kritérií (homogénne, heterogénne)*
  - *skupinová výučba ktorá zohľadňuje nielen kognitívny ale aj sociálny a emocionálny aspekt výučby ako rovnocenné aspekty sa volá **kooperatívne učenie***
  - ***kooperatívna výučba** ako účinný prostriedok socializácie žiakov – rozvíja sociálne zručnosti : spolužitie a spolupráca, aktívne počúvanie, komunikácia, diskusia, riešenie konfliktných situácií ...*
  - *vychádza z Vygotského teórie o tom, že mentálne funkcie človeka majú sociálny pôvod*
  - *je založené na princípe spolupráce pri dosahovaní cieľov, výsledky jednotlivca sú podporované činnosťou celej skupiny a celá skupina má prospech z činnosti jednotlivca: kooperácia ako nápomoc a kooperácia ako vzájomnosť*
  - *Znaky: pozitívna vzájomná závislosť; interakcia tvárou v tvár; osobná zodpovednosť jednotlivcov; využitie a formovanie interpersonálnych a skupinových zručností; reflexia skupinovej činnosti*
- **PODPORNÉ VYUČOVANIE:** *stále väčší vplyv Vygotského : vplyv kultúry na rozvoj vyšších psychických funkcií, ktoré sú produkované sociálnymi aktivitami – dieťa si osvojuje nástroje regulujúce vzťah medzi ľuďmi – nástroje a znaky a tieto*

interiorizuje a tým mení na psychické funkcie – učenie predchádza vývinu dieťaťa – učenie s podporou v zóne najbližšieho rozvoja

- **ITV**
- **OTVORENÉ VYUČOVANIE** – vychádza z Freineta, úsilie o zmenu charakteru práce školy v dvoch smeroch:
  - **organizačné opatrenia:** prevzatie väčšej zodpovednosti žiakov za plánovanie a priebeh vlastného učenia sa – zavedenie blokov voľnej práce kde sa pracuje podľa pripraveného týždenného plánu; pracujú individuálne alebo v skupinách vo vzájomnej kooperácii – plán má úlohy základné (pre všetkých) a doplnkové (podľa výberu); otvorenosť smerom k stratégiám výučby a jej jednotlivým dimenziám, otvorené hodnotenie a pod.
  - **otváranie školy navonok** : sieť kontaktov na najbližšie okolie – spoločensko-komunitu(komunitné školy)

*V našich podmienkach má rysy otvoreného vyučovania **Program Krok za krokom***

Tri stupne vytváranie vlastného názoru v etickej výchove:

1. Senzibilizácia: emocionálna a kognitívna - umožňuje dieťaťu pochopiť určitú skutočnosť, význam a zmysel témy o ktorej sa hovorí (pozorovanie, psychohry, prezentácie pozitívnych vzorov správania, rozprávky) a emocionálne sa s ňou stotožniť.
2. Hodnotová reflexia: zdôvodňujúca a zovšeobecňujúca reflexia.
3. Nácvik v triede: po pochopení toho čo je správne, vedie dieťa k tomu, aby aj robilo to, čo je správne- experimentovanie s určitým druhom správania, hranie roly, scény, slohová práca, rozhovory so skutočnými a fiktívnymi osobami a vždy poskytovanie spätnej väzby.
4. Reálna skúsenosť/prepojenie so životom- zovšeobecnenie a transfer : upevňovanie spôsobilostí a postojov osvojených v podmienkach triedy- záznamy pozorovania správania ľudí, vedenie denníka o skúsenostiach, rozhovor v rodine...

Sociálne učenie ako prostriedok nadobúdania sociálnych zručností.

Sociálne učenie – ako učenie sa zvládať sociálne role, učiť sa konať, správať, komunikovať, cítiť a vnímať ako konajú, cítia vnímajú iní ľudia. Obsahom socializácie je všetko to, čo jedincovi umožní v sebe vytvoriť predpoklady pre výkon rôznych soc. rolí, v priebehu života sa zbavuje rolí a osvojuje si nové. Socializujeme sa osvojením si rolí a tým, že v nich žijeme. Rola je nástrojom sebaopoznania, sebariadania a nástrojom poznávania iných.

Sociálne učenie – osobnostne rozvíjajúce, aktívne učenie – je zacielené na zmeny osobnosti jedinca, ktoré optimalizujú jeho účasť v živote spoločnosti.

Znaky:

- **Jadrom zmien je priamy kontakt, sociálna interakcia v reálnych situáciách je zdrojom zmien a a terénom, v ktorom sa situácie realizujú**

- Zmeny zasahujú oblasť vnútorného modelu reality (aj sebapoňatie)
- Tiež zasahujú oblasť vytvárania programov myslenia, emócií, komunikácie,
- je to riadené učenie, realizované: v reálnom prostredí triedy alebo v modelových situácia – napodobňovaním životných situácií.
- Pracuje vedome s procesmi, ktoré sa učením zdokonaľujú,
- Neoddeliteľnou súčasťou je spätná väzba

Pre sociálne učenie sú charakteristické procesy.

1. *sociálne upevňovanie* – správanie + odmena alebo trest
2. *observačné učenie* – učenie pozorovaním
3. *učenie sociálnou anticipáciou* – ak skupina alebo jedinec dáva najavo svoje očakávania učiacim sa vnímané a prijímané, vytvárajú sa predpoklady pre osvojenie očakávaného
4. *učenie nápodobou* – učiaci sa robí to, čo vidí u iných,
5. *učenie identifikáciou* – učiaci sa prijíma za svoje názory, motívy, postoje asprávanie inej osoby,

Sociálne učenie formou hrania rolí.

- A. Žiak sa učí mimo organizovanej hry - (prirodzenými premenami životných rolí alebo preberaním rolí partnera)
- B. Žiak sa učí v organizovanej hre hraním „ja“
- C. Žiak sa učí v organizovanej hre hraním niekoho iného

Znaky:

- Je to kontextové učenie – vedomosti a zručnosti získava v hranej situácii,
- Je to konceptuálne učenie – hrou sa ožívujú pojmy (moc, rozhodnutie, štedrosť, spolupráca...) a spätne na základe myšlienkového spracovania konkrétnych aktivít v hre dospejú k definícii pojmov.
- Je to konkrétne a názorné učenie – aj abstraktné pojmy sa v hre musia premeniť do podoby slov a pohybov.
- Je to problémové učenie –

- **Má rysy globálnosti – založené na syntéze predstáv , myslenia, pocitov a konania. A aj na syntéze situačnej skutočnosti**
- **Hranie rolí je to učenie konštruovaním – príprava role smeruje k vedomostiam – „ako“ , vnútorné a vonkajšie modelovanie k**
- **Opora v predchádzajúcich skúsenostiach, - nachádza v sebe všetko, čo mu umožňuje zahrať rolu,**
- **Rešpektovanie možností žiaka, (ak nie sú skúsenosti, stavia na možnostiach)**
- **Umožnenie experimentovania, pokusy bez dôsledkov,**
- **Rozvoj zodpovednosti za tvorbu výsledkov učenia,**

Hra v role umožňuje 3 druhy získavania vedomostí.

- **Vzťahujúce sa k hre, k modelovej životnej situácií,**
- **Vzťahujúce sa k osobnostne – sociálnej realite,**
- **Vzťahujúce sa k realite rôznych uč. predmetov podľa druhu učiva.**

Výber a spracovanie situácie a rolí – plánovanie, ciele, obsah, formy a metódy

- A. **Výber situácie – závisí od toho, čo sa má u žiaka meniť, postupuje sa od stanovenia cieľa (tréningový alebo etický), cez výber situácie, témy, nápadu, životnej skúsenosti, ktoré ponúkajú dramatický prvok – napätie, konflikt. Ide o to či v projekte počítame s postupným zapojením žiakov do aktivít .(len rola - neistý človek, dvaja priatelia, alebo situačný rámec – tajná schôdzka)**
- B. **Formulácia cieľov – čo si má osvojiť žiak?, ktorí súčasť sa má zdokonaľiť? – zmysly, reč, analytické myslenie? Modifikovať cieľ tak, aby umožnil skutočný rozvoj tým, že cieľ bude dosiahnuteľný a reálne uskutočniteľným a cieľom, ktorý mierne presahuje momentálnu žiakovu úroveň.**

Ukážka cieľa:

- 1. rovina cieľa – všeobecné vymedzenie – rozvoj schopností a zručností potrebných pre účelnú spoluprácu.
- 2. rovina cieľa – čiastkové vymedzenie kooperatívnych zručností: aktívne počúvanie, jasná a zrozumiteľná komunikácia, konštruktívne riešenie konfliktov....,
- 3. rovina cieľov – konkretizácia čiastkových zručností kooperácie napríklad aktívne počúvanie - sústredenie pozornosti na partnera, zachytenie a vnímanie obsahu reči, zachytenie neverbálnych prejavov, verbálne reagovanie....,
- 4 rovina cieľa – operacionalizácia konkrétnych čiastkových zručností – napríklad verbálne reagovanie – neskákať do reči, aby nebola poručená

výpoveď partnera, opakovať niektoré prvky výpovede – robiť ozvenu, preformulovať prvky výpovede vlastnými slovami ako kontrola pochopenia a signál počúvaní

- C. **Ciele a úvahy o obsahu, forme a metóde - vedieť čo a prečo robíme, kam smerujeme, čo chceme dosiahnuť**, - používame situáciu s otvoreným koncom, príbeh s konfliktom, obmenené situácie, metóda – pohybovo pantomimické hry, zmrazenú pantomímu, dialogizovanú hru, verbálne-zvukové hry – len slovom alebo zástupným zvukom,
- D. **Riadenie prípravy aktivity otázkami** – otázky zisťujúce situáciu, na doplnenie informácií, vyžadujúce skupinové rozhodnutie, kontrolujúce triedu, ovplyvňujúce náladu, reproduktívne, vyžadujúce hľadanie zatiaľ neznámeho – produktívne, tvorivé, otázky vzťahujúce sa k učivu, prepájajúce učivo a subjekt – Ako by si sa cítil ty?,
- E. **Inštrukcie – úlohy**
- **Na tvorbu modelu role, vnútorných stavov, postojov, túžob, je to spájané s predstavami a pocitmi hráča, Veľmi ti záleží na ..**
  - **Na doplnenie situačných okolností – Predstav si...**
  - **Vymedzenie jadra situácie – stret záujmov - nesúhlasí a odporuje ti ..**